

CUVIOSUL ANATOLIE (ZERTALOV) DE LA OPTINA

Viața, minunile și corespondența

Traducere din limba rusă de pr. Teoctist Caia

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2012

CUPRINS

<i>Înaltpreasfințitul TEOFAN</i> – Stareții de la Optina	7
Cuvânt înainte din partea editorilor	10
Partea I – <i>Viata</i>	13
Capitolul I – Copilăria și anii adolescenței	15
Capitolul II – Începutul vieții monahale	26
Capitolul III – Egumen al schitului și păstorul cel bun.....	36
Capitolul IV – Mare lucrător al rugăciunii lui Iisus.....	78
Capitolul V – Ultimii ani ai vieții	89
Învățăturile Cuviosului Anatolie de la Optina	104
Anexa 1	118
Anexa 2.....	135
Partea a II-a – <i>Corespondența</i>	147
Bibliografie	380

STAREȚII DE LA OPTINA*

Editura Doxologia a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei oferă creștinilor români o colecție de 14 volume numită „Cuvioși stareți de la Optina”.

De ce, oare, această inițiativă, care comportă multă muncă, dificultăți, timp și investiție materială? Răspunsul este simplu. Poporul cel drept-credincios are nevoie de „chipuri de pocăință”, cum rostește o rugăciune din canonul de pregătire pentru primirea Sfintei Împărtășanii. Poporul lui Hristos din România este însetat de „apa cea vie”, este înfometat după „pâinea cea spre ființă”.

„Chipuri de pocăință” găsim în viața sfinților din primele veacuri creștine, în viața sfinților cu care Dumnezeu a binecuvântat neamul românesc.

„Chipuri de pocăință” găsim, de asemenea, în viața bineplăcuților lui Dumnezeu care au odrăslit în sânul altor popoare. Cuvioșii Stareți de la Optina se numără printre aceste „chipuri de pocăință”, printre „geniile sfințeniei” spre care se îndreaptă omul contemporan în căutare de odihnă sufletească.

Intenția publicării unei colecții dedicate vieții mănăstirești de la Optina are și un alt scop, și anume: tot ceea ce s-a petrecut ca viață monahală autentică timp de peste 100 de ani la Optina se datorează influenței exercitate asupra Lavrei de Sfântul Paisie Velicikovski de la Mănăstirea Neamț. În viața celor 14 stareți ai Optinei, canonizați de Biserica Ortodoxă Rusă în 1996, se descoperă amprenta geniului paisian.

După moartea Sfântului Paisie, ucenicii săi au mers în Rusia și, prin intermediul lor, s-a născut fenomenul numit

---

* Prolog la seria „Cuvioși stareți de la Optina”.

„Optina”. Timp de peste 100 de ani după moartea Sfântului Paisie Velickovski, monahismul din Țările Române, din Rusia și din alte părți ale Bisericii Ortodoxe a fost influențat de lucrarea duhovnicească a Mănăstirii Neamț de la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Vremurile au fost grele pentru Rusia în tot veacul XX, iar pentru România nu tocmai ușoare. Influența vieții duhovnicești rezultate din lucrarea Sfântului Paisie s-a diminuat considerabil.

Redescoperirea Filocaliei prin traducerile Părintelui Dumitru Stăniloae, revigorarea monahismului atonit, traducerile din Sfinții Părinți, redobândirea libertății în spațiul Europei răsăritene după 1990 au oferit cadrul necesar redescoperirii cu mai multă vigoare a influenței Sfântului Paisie asupra vieții creștine ortodoxe.

Publicarea colecțiilor dedicate stareților Mănăstirii Optina se dorește a fi, așadar, și un omagiu adus Sfântului Paisie de la Neamț.

Prin intermediul acestei colecții, creștinul de azi intră în legătură cu un izvor de viață care-l adapă autentic în setea lui după sens, lumină, în setea lui după Dumnezeu. Viața și învățăturile stareților de la Optina arată, dincolo de locul și timpul în care ei au trăit, că existența omului fără Hristos și fără Evanghelie, fără Biserică, este un non sens, o confuzie, o disperare fără leac. Spre stareții de la Optina, în veacul al XIX-lea și începutul veacului XX, se îndreptau pentru cuvânt duhovnicesc mulțimi de călugări, țărani și moșieri, prinți și intelectuali. De ce? Pentru că trăiau dramatic golul din ei și simțeau că la umbra sfinților de la Optina găseau izvorul umplerii vieții lor cu duh și adevăr.

Astăzi, omenirea trăiește și mai dramatic decât în veacurile XIX și XX tragedia singurătății, a disperării, a lipsei de libertate lăuntrică. Unde să alerge omul de azi pentru a-și regăsi echilibrul vieții interioare și, prin aceasta, să redescopere sensul existenței sale?

Răspunsul nu este și nu poate fi altul decât: HRISTOS. „*Veniți la mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi.*” (Matei 11, 28) Numai trăirea întru Hristos umple existența omului.

Spre Hristos ne conduce Liturghia, ne conduce Filocalia, ne conduce bucuria lăuntrică a rugăciunii minții și a inimii, ne conduce lupta cu mândria, ne conduce iubirea de vrăjmași. Toate aceste căi ne conduc spre Hristos și călăuze îi avem pe cei ce au parcurs același drum: pustnicii din Egipt sau cei din Carpați, cuvioșii din Athos sau cei de la Optina.

Rog pe Dumnezeu să binecuvinteze strădania traducătorului, Părintele Profesor Teoctist Caia, și a ostenitorilor din cadrul Editurii și Tipografiei Mitropoliei Moldovei și Bucu-vinei care fac posibilă publicarea colecției „Cuvioși stareți de la Optina”.

Dumnezeu să te binecuvinteze și pe tine, cititorule al acestei cărți, conducându-te prin pocăință, rugăciune și iubire, la viața în Hristos, singura care-ți va oferi bucurii adevărate, libertate reală și lumină în viață.

† **TEOFAN**

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Mănăstirea Tuturor Sfinților, Bucium, Iași
Anul Domnului 2009, luna septembrie, ziua 5
Prăznuirea Sfântului Prooroc Zaharia

Capitolul I

COPILĂRIA ȘI ANII ADOLESCENȚEI

Începutul de secol XIX. La câteva verste de Mănăstirea „Sfântul Pafnutie” de la Borovsk, care se găsește în hotarele guberniei Kaluga, la marginea unei câmpii mănoase ce coboară pe o colină largă, spre locurile mlăștinoase ale unui râu minunat, dincolo de care se află o pădure ce seamănă cu un perete verde, se întindeau două ulițe lungi ale satului Bobâlea – cu case din bârne, împodobite cu pervazuri sculptate, grădini de zarzavat, livezi cu stupi, hambare și șuri în dosul caselor. În mijlocul satului se înalță o biserică veche din piatră albă în cinstea Marilor Mucenici Nichita și Gheorghe, Purtătorul de biruință. Slujbele se țin în zilele de duminică și la praznicele împărătești. În restul timpului, clerul – adică preotul, diaconul și cântărețul –, precum țăranii simpli, se ocupă cu agricultura, săvârșind muncile obișnuite ale satului: ară, seamănă, strâng recolta, cosesc iarba pentru hrana animalelor, pregătesc lemnele pentru iarnă.

La biserica acestui sat slujește diaconul Moisei Petrovici Kopiov. Acum câțiva ani, fără să termine seminarul de la Kaluga, din lipsă de mijloace bănești, s-a dus cântăreț la biserica din satul vecin Mocrie. Acolo s-a și căsătorit cu fiica preotului, Ana Sergheevna. Amândoi erau ruși autentici – evlavioși, harnici, blânzi și milostivi, amândoi frumoși, înalți, puternici. Așezându-se la Bobâlea, prin muncă neîntreruptă, au atins o oarecare bunăstare și cu mare dragoste îi ajutau pe sărmani, îi primeau pe străini, pe monahi, făceau donații la biserică.

Pe data de 6 martie 1824, soților Kopiov li s-a născut un fiu, căruia i-au pus numele Alexei, în cinstea Sfântului Alexie, omul lui Dumnezeu. În anii următori în familie s-au născut cinci fete, aproape în fiecare an câte una: Maria, Evdochia, Ana, Alexandra și Tatiana. În familie era pace și liniște. Învățați încă din copilărie cu biserica, Moisei Petrovici și Ana Sergheevna iubeau lăcașul lui Dumnezeu. Cu toate că erau foarte ocupați cu munca lor, mergeau să se închine la Mănăstirile „Sfântul Pafnutie” de la Borovsk, „Sfântul Lavrentie” de la Kaluga și la Sihăstria Optina. Față de Optina aveau un simțământ aparte, și asta nu e de mirare, doar în acel timp la Schitul „Sfântul Ioan Botezătorul” trăia Starețul Lev, pe care țărani, care îl vizitau în număr mare, îl numeau tatăl lor. Soții luau la slujbe pe copiii mai mari, iar pe cei mai mici îi lăsau acasă cu bunica, mama Anei Sergheevna.

Soții Kopiov aveau un respect deosebit față de monahi și își doreau mult ca măcar unul dintre copiii lor să îmbrace haina monahală. Iar Domnul a rânduit ca buna lor dorire să se împlinească: fiica lor Ana a ajuns mai târziu rasoforă; Evdochia, deși a rămas în lume, a ales să nu se mărite și să-și ducă viața în chip cucernic: cocea prescuri și ajuta la treburile casei. Toată bucuria și mângâierea ei erau rugăciunea și slujbele Bisericii. Dar sfintele dorințe ale părinților și-au găsit împlinirea mai ales în fiul lor, Alexie.

Acest copil a fost cu adevărat alesul lui Dumnezeu, căruia Domnul i-a rânduit să fie mai întâi ucenic, apoi împreună-nevoitor și de un cuget cu marele Stareț al Optinei, Ambrozie, urmaș al acestuia la stăreția duhovnicească, învățator și îndrumător totodată al maicilor din Sihăstria Kazani de la Șamordino, întemeiată de înaintașul său. Acesta a fost Ieroschimonahul Anatolie.

Cine nu cunoaște ce mare însemnătate au în viața omului copilăria și anii adolescenței! Toate apucăturile bune sau

rele încep să se manifeste în această perioadă. Treptat se conturează personalitatea și, cu împreună-lucrarea îngerului păzitor, sufletul se întărește în bine.

Încă de la o vârstă fragedă, părinții le-au sădit copiilor în suflet credința și nădejdea în Dumnezeu, dar și dorința de a împlini voia Lui. L-au iubit pe fiul lor cel mai mare mai mult decât pe ceilalți copii. Acesta, crescând, se arăta a fi sfios și liniștit, iubindu-și la rândul său părinții și mai ales pe mama sa.

În casă nimeni nu ridica vocea și, cu atât mai mult, nu se rosteau cuvinte de ocără; fiecare se adresa celorlalți cu o dragoste neprefăcută. În fața icoanelor, într-un colț curat al casei, ardea neadormită flacăra unei candelă și deseori se puteau auzi rostindu-se rugăciuni. Deși era foarte mic, părinții îl luau cu ei la biserică și pe Alexie pentru a se împărtăși cu Sfintele Taine ale lui Hristos. Iar când copilul a mai crescut, au început să-l trezească înainte de a bate clopotul de slujbă. Mama îl spăla, îl îmbrăca în cămașă curată cu brâu și, încă adormit, îl ducea la biserică. Acolo ședea cuminte lângă mama sa, alături de adulți.

Îi plăceau foarte mult cântările de la strană. Avea ureche muzicală și executa corect cântarea. Însă deoarece copilul nu avea o voce puternică, în biserică nu putea să citească și nici să cânte. Cu toate acestea, acasă cânta. Imediat ce și surorile au mai crescut, el a prins să le învețe cântarea bisericească, ceea ce le-a adus multă bucurie părinților.

Deseori îl luau împreună cu ei la câmp, la arat, la semănat și la recoltatul grânelor. Își ajuta câte puțin tatăl, iar în cea mai mare parte a timpului aduna fructe de pădure, stătea întins pe iarbă, privea norii care se mișcau pe cerul albastru, asculta cântarea veselă a cintezei, glasul îndepărtat al cocoșului... Încă de atunci avea sentimentul dragostei față de natură, față de minunata creație a lui Dumnezeu. Familia Kopiov avea lângă casă o livadă cu meri, vișini și

agriși, iar în livadă câțiva stupi cu albine. Copilului nu-i era frică de albine și îi plăcea să privească cum lucra tatăl său în interiorul stupului. Mierea nou extrasă era sfințită de praznicul Înălțării Cinstitei Cruci a Domnului, apoi se punea la masă – și cât de gustoasă și aromată era!

Ce copilărie minunată! Se întâmpla uneori dimineța devreme ca Alioșa încă să mai doarmă și prin somn să audă sunetele unei jaleici*. Îl cunoștea pe cioban – acesta era Mitia, un băiețandru. Pe stradă încă mai stăruia o perdea de negură și roua rece a dimineții, iar la case începeau să se deschidă porțile, gospodarii dădeau drumul vacilor și oilor pe uliță, unde se uneau într-o turmă obștească. Mitia, ajutat de un câine ciobănesc, mîna turma spre pădure, unde vacile puteau paște iarbă până spre apusul soarelui. În timpul zilei mama mergea să mulgă animalele, iar Alioșa o însoțea. Vacile nu voiau să stea liniștite, dar ea le liniștea cu cuvinte duioase și ele îi îngăduiau să se apropie. Mergeau să mulgă vacile și fetele mai mari. Copiii au crescut; tuturor le revenea câte ceva de lucru, după cum era rânduit într-o gospodărie țărănească. De această perioadă a vieții sale, Părintele Anatolie avea să-și aducă aminte cu drag.

Când Alioșa a împlinit cinci ani, tatăl său, după ce mai întâi a făcut rugăciune, s-a apucat el însuși să-l învețe să scrie și să citească. Iar Domnul a binecuvântat acest început: Alioșa a învățat repede alfabetul și a început să citească din Ceaslov și din Psaltire. Încă de la primii săi pași în deprinderea cititului, băiatul citea cu plăcere în slavona veche (folosită la slujbele bisericesti), dovedind aplecare spre rugăciune și contemplație. Petrecea mult timp citind, așezat pe laviță la masa de stejar de lângă icoane. Mergea și în pădure sau la pescuit împreună cu alți copilași de țărani. Jocurile zgomotoase nu-i plăceau. Se distingea printr-o

---

* Instrument muzical popular rusesc. Corn păstoresc

bunătate deosebită. Dacă primea dulciuri sau jucării, le dădea îndată surorilor sale ori altor copii. Firește că avea, ca toți copiii, și unele porniri necuvenite, dar părinții săi, veghind cu iubire, îl îndreptau îndată, fie muștrându-l, fie pedepsindu-l, dacă era nevoie.

Mai târziu, Părintele Anatolie avea să vorbească nu o dată, cu drag, despre copilăria sa, și așa se face că s-au păstrat multe istorisiri despre această perioadă a vieții sale. Astfel, odată s-a cățarat chiar în vârful unei clopotnițe, dar speriindu-se, a început să strige și să plângă. Auzindu-l, mama l-a coborât și l-a certat foarte tare. Altă dată, supărat peste măsură pe iubita lui bunică pentru că nu-i îngăduise să conducă un scaun prin odaie, pe când se plimbau împreună prin pădure, a ridicat mâna să arunce asupra ei cu crengi de copaci.

Pe când avea deja șapte ani, prietenii l-au chemat să smulgă mazărea din grădina de zarzavaturi a preotului. Acesta, observându-i pe ștregari, s-a plâns tatălui lui Alexei, care l-a pedepsit foarte aspru. Atunci copilul a alergat să-și împărtășească necazul iubitelor sale surori, arătându-le urechile înroșite și plângând cu amar. Multă vreme nu a putut uita această întâmplare și de atunci a început tot mai mult să se ferească de tovărășii.

Când copilul a împlinit opt ani, părinții l-au înscris la Școala duhovnicească din Borovsk. Locuia, ca și alți elevi, la niște cunoștințe, unde tatăl său îl vizita. Unchiul său (fratele tatălui), Dimitrie Petrovici, care trăia în Tula, unde avusese afaceri, își iubea foarte mult nepotul și îi asigura toate cele necesare: îmbrăcăminte, rechizite, cărți, caiete... Uneori venea el însuși să vadă dacă nu cumva avea nevoie de ceva. O asemenea purtare de grijă față de aproapele său a preluat-o și nepotul, care adesea avea să-și întrebe fiii duhovnicești: „Ai tot ce-ți trebuie?”. Iar la nevoie îi ajuta.

Gazdele l-au iubit mult pe bunul și blândul tânăr, încă de cum l-au cunoscut și s-au adresat ca unui fiu sau nepot

drag. Când, pe neașteptate, s-a îmbolnăvit de pojar, ei l-au îngrijit cu dăruire, rugându-se din toată inima pentru însănătoșirea lui. Au dat dovadă de multă grijă, simțind chiar că, dacă băiatul nu s-ar fi însănătoșit, ei s-ar fi făcut de rușine. Aflând despre boala lui Alexie, părinții au venit să-l vadă, dar el deja începuse să se însănătoșească. Doctorul pe care l-au chemat a spus că boala a fost foarte periculoasă și ar putea avea urmări pe viitor, însă mai apoi Alexie s-a întremat, buna dispoziție i-a revenit și i s-a îngăduit să meargă iarăși la școală, în vacanțe mergea împreună cu părinții la „Sfântul Pafnufie” din Borovsk.

Școala duhovnicească a absolvit-o printre primii și a fost transferat la Seminarul duhovnicesc din Kaluga. Aici Alexie nu a mai locuit într-un apartament, ci la cămin. Profesorii se purtau foarte frumos cu el, însă cu ceilalți școlari nu s-a înțeles de la început. Văzându-i blândețea, aceștia au început să-l jignească, să facă glume proaste, dar el le îndura pe toate cu răbdare și blândețe. Trecând ceva vreme, prigonitorii săi au început și ei să îl iubească.

Alexie învăța foarte bine, dar deși a trecut de fiecare dată clasa fără dificultate, a trebuit să piardă un an din cauza unei boli grave. Avea pe atunci paisprezece ani. S-a îmbolnăvit și a fost trimis acasă, la țară, cu febră mare. Aici, noaptea, în toiul bolii, parcă aiurând, a început dintr-odată să cânte: „Cu sfinții odihnește, Hristoase...”, ceea ce a îndurerat-o nespus pe mama sa, care credea că are să-l piardă. Dimineata, când el și-a mai revenit, mama l-a întrebat de ce cântase astfel și Alexie a răspuns că așa i se vestise în vis. Închipuindu-și că va muri, Ana Sergheevna a început să-și ceară iertare pentru că-l mai și pedepsise câteodată. „Bine ai făcut că m-ai învățat să fac binele și nu m-ai lăsat să greșesc și să fac rău”, i-a răspuns el.

A fost chemat preotul, care l-a spovedit și l-a împărtășit cu Sfintele Taine. După aceasta i-a fost mai bine. Dar mult timp după aceea a fost atât de slăbit, încât părinții au fost

nevoiți să-l țină pentru o vreme acasă. În cursul anilor următori, Alexie a mai venit acasă numai de Crăciun, de lăsatul secului și în Săptămâna Luminată. Scurtele vacanțe de vară le petrecea tot la țară. Mergea cu surorile la biserică, iar acasă citea și cânta împreună cu ele.

Avea prieteni la seminar, dar nu mulți. Alexie iubea foarte mult natura și în general dovedea aplecare spre cugetarea poetică și contemplativă. Se întâmpla să se lase convins de prieteni să meargă cu ei dincolo de Kaluga, până la dealul numit Vîrka, unde obișnuia însă să rămână singur-singurel, cu gândurile sale. Luau cu ei și mâncare și prietenii puneau la cale un mic chef. Dar Alexei se îndepărta de ei și stătea întins pe iarbă ceva mai departe, privind curgerea lină a norilor pe întinsul cerului. Și, pătruns de bucuria pe care i-o aducea contemplarea frumuseții firii, ieșea atunci din obișnuita lui tăcere, exclamând către ceilalți: „Priviți numai la norul acesta care vine spre noi, parcă-i un urs!”. Ei însă râdeau și-i spuneau: „Vezi-ți tu de norii tăi, că noi n-avem timp de asta!”. Iar în sufletul său cânta glasul îngeresc: „Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul... Toate cu înțelepciune le-ai făcut...” (Ps. 103; 1, 25), și iarăși se cufunda în gândurile sale. Mai departe, dincolo de râul Iacenki, dincolo de grădinile de zarzavat din împrejurimile mănăstirii, se zăreau înălțându-se turlile și crucile de la Mănăstirea „Sfântul Lavrentie”. Alexie privea și se minuna – cât de firesc se potriveau una cu alta, natura și splendoarea lăcașurilor dumnezeiești!

Îi plăcea să privească cerul și noaptea: norii care se apropiau, luna care lumina..., toate îl fermecau, mai cu seamă adâncul cerului înstelat. Probabil își amintea atunci cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur: „Privind cerul, te minunezi de frumusețea lui, de mulțimea stelelor, de covârșitoarea lui strălucire! Dar nu te opri aici, ci du-te cu mintea la Ziditorul lor! Te uimește, iarăși, lumina soarelui, te minunezi când vezi cât îți este de folositor să-i admiri

frumusețea, când vezi că razele lui îți luminează fața? Dar nu te opri aici, ci gândește-te că, dacă făptura aceasta este atât de frumoasă și de minunată încât depășește orice minte omenească, apoi cât de frumos și de minunat trebuie să fie Cel ce a adus-o la ființă numai prin poruncă și prin cuvânt!

Tot astfel cugetă și despre pământ. Când îl vezi împodobit cu flori, ca și cum ar fi înveșmântat într-o haină înflorată, când vezi că se așterne pe toată fața lui covorul de verdeață, nu te gândi că prin puterea pământului s-au născut din el acestea, nici la ajutorul soarelui sau al lunii, ci gândește cu cap și judecată că, chiar înainte de a fi acestea, Dumnezeu a spus atât: «Să dea pământul din sine verdeață» (Facerea 1,11), și îndată s-a împodobit tot pământul. Dacă vom cugeta în mintea noastră în fiecare zi la aceste lucruri, vom fi oameni înțelepți și vom înălța Stăpânului cuvenita slavoslovie sau, mai bine zis, slavosloviea cea după putere”.

Îi plăcea să citească cu voce tare din „Viețile Sfinților”, în special ale celor ce s-au ostenit în viața monahală. Treptat, s-au întărit în el dragostea de mănăstire și dorința de a urma calea monahală. Începuse să se gândească la intrarea în mănăstire. În ultimii ani de seminar această dorință a devenit atât de puternică, încât a hotărât să lase totul și să plece fără știrea nimănui la pustie. Luându-și cu sine câteva cărți și puțină pâine, s-a îndreptat către pustnicii ce viețuiau în pădurile de lângă Briansk. Dar abia ce parcursesese două verste, că s-a întunecat și s-a pornit o asemenea furtună, cu vijelie, cu rafale de ploaie și grindină, cu tunete și fulgere, încât a fost nevoit să se întoarcă înapoi, văzând în această dezlănțuire a naturii un semn că intenția sa nu era după voia lui Dumnezeu.

Alexie Kopiov a absolvit Seminarul teologic al treilea din clasa lui. La încheierea studiilor i s-a dat un nou supranume:

Capitolul II

ÎNCEPUTUL VIETII MONAHALE

Plin de râvnă, Alexie pășea pe poarta Sfintei Mănăstiri Optina, cu care era familiarizat încă din copilărie. Era deja cunoscut aici, căci nu o dată se adresase Starețului Macarie. L-au întâmpinat cu multă dragoste, ca și cum ar fi făcut parte din obște. Pe data de 31 iunie 1953, Alexei Zertalov a fost primit de Arhimandritul Moise în rândul fraților. Astfel, tânărul cel școlit, deplin supus vocii lui Dumnezeu, punându-se întru totul sub ascultarea Starețului Macarie, călăuzitorul său duhovnicesc, a intrat cu toată hotărârea și râvna în marea mănăstire – vrednică continuatoare a rânduielilor lăsate de marele Stareț Paisie Velickovski, ca și de pururea pomenitul său ucenic, Părintele Teodor, și de Părintele Leonid, cel împreună-nevoitor cu el, întemeietorul stăreției duhovnicești la Optina.

Despre Starețul Macarie, contemporanul său, Părintele Ieromonah Leonid Kavelin (viitor arhimandrit și loctiitor al Starețului în Lavra Sfintei Treimi) scria: „Unde să găsești cuvinte spre a descrie înrâurirea Starețului asupra fiecărei persoane în parte – putința lui de a-i călăuzi pe oameni pe diferite căi spre mântuire, luând în considerare caracterul diferit al fiecăruia, posibilitățile și constituția lui duhovnicească, dragostea păstorească și părintească față de toți, în general, și față de fiecare în parte, îngăduința arătată celor neputincioși și celor ce se pocăiau pentru cele săvârșite, asprimea față de cei samavolnici și cârtitori, putința de a mângâia cu un cuvânt, de a aduce bucurie cu o privire sau cu o binecuvântare, purtarea lui de grijă ce venea tocmai

la momentul potrivit, felul de a-i îmbărbăta pe cei mici, de a-i încuraja pe cei nevoitori spre o și mai mare osteneală, de a-i trezi fără asprime și mânie pe cei leneși spre lucrare, de a-i ridica pe cei ce-și pierdeau curajul, de a tempera râvna celor înflăcârați, pentru a nu se nevoi după mintea lor, tăind prin aceasta vătămătoarea slavă deșartă ce adesea îndeamnă a căuta daruri duhovnicești înainte de curățirea de patimi, a avea vedenii înainte de fapte și a dobândi rugăciunea minții înainte de lupta cu patimile și cu cugetele rele?”

Cine din cei ce se adresau Starețului nu simțea că el. După cuvântul Apostolului, putea „să se bucure cu cei ce se bucură, să plângă cu cei ce plâng” (Romani 12,15), putea fi „tuturor toate, ca în orice chip să-i mântuiască pe unii” (1 Corinteni 9,22), călăuzindu-i către Hristos. Despre el, fără îndoială, se poate spune același lucru care a fost spus și despre cel de un nume cu el, marele nevoitor, Avva Macarie Egipteanul: „Asemenea lui Dumnezeu, el pe toți îi acoperea cu dragostea sa”.

Datorită acestor minunate calități ale sale, toți fiii duhovnicești ai Starețului Macarie i se încredințau întru totul. Pomenitul contemporan al Starețului Macarie mărturisește despre aceasta: „Puterea dragostei sale într-atât atrăgea spre el inimile tuturor, încât nu mai doream să ne îndepărtăm de el, ci am fi voit să ne îndulcim pururea de privirea lui luminoasă și de dulcea cuvântare a buzelor lui bine-cuvântate”.

Astfel, insuflând încredere fiecărui frate, îl determina pe acesta să-și descopere cât mai adesea conștiința înaintea Starețului, după cum învață și Sfinții Părinți, chiar și zilnic dacă era cu putință. Pe lângă spovedania curată nu numai a tuturor acțiunilor și faptelor, ci și a cugetelor subțiri, ucenicul primea de la Stareț sfaturi și povețe despre cum să poarte această luptă lăuntrică pe care o duc ostașii lui Hristos cu vrăjmașii nevăzuți.

Starețul Macarie l-a îndrăgit pe cel care fugise de deșertăciunea lumii, văzând mai înainte, ca un cunoscător al inimilor ce era, râvna cu care avea să împlinească sfintele nevoințe cele mântuitoare. Astfel i-a purtat de grijă cu o dragoste aparte. Dragostea și grija deosebită pe care i le arăta fiului său duhovnicesc erau unite însă cu o riguroasă îndrumare pe calea aspră a luptelor călugărești, și nu puține neazuri și suferințe a avut de îndurat Părintele Anatolie în viața de călugăr. Iar înțeleptul învățător nu l-a ferit pe ucenicul său râvnitor de ele, dimpotrivă, i le-a înmulțit. Proceda astfel încât, călit și încercat fiind, acesta să ajungă un bun monah.

Cu adevărat, primii ani pe care i-a petrecut în mănăstire au fost foarte grei și plini de încercări și de ispite. Traiul în schit era îndeobște aspru. La aceasta se mai adăuga și povara ascultării la bucătărie care, după rânduiala de la Optina, nu era una ușoară. Timp liber aproape că nu exista. Uneori nici noaptea nu se odihnea, căci dormea pe o grămadă de lemne chiar lângă plită, iar apoi din nou se întorcea la lucru... Pe lângă aceasta, pentru a-l smeri, îl tot mutau dintr-o chilie în alta. Era foarte ordonat și îi plăcea curățenia. Și abia ce termina de văruit, de spălat și de curățat totul, abia ce își așeza icoanele și își puneă pătura pe scândură, că iarăși îl mutau într-un alt loc. Fără să cârtească, își lua puținele lucrurișoare, iconițele, pătura aspră, hârtiile și cerneala, și mergea unde i se porunceă. Tot astfel i-au schimbat și ascultarea.

Zilnic venea la schit, la Starețul Macarie, pentru descoperirea cugetelor. Văzând în el dispoziția spre nevoieță în rugăciune, Starețul însuși l-a învățat rugăciunea lui Iisus. De atunci, cum se ivea puțin timp liber, căuta liniștea și singurătatea pustiei pentru a se ruga netulburat. Când mama sa a venit să-și vadă fiul, Starețul Macarie a primit-o cu dragoste pe această femeie binecuvântată,

mângâind-o cu vorbele: „Fii binecuvântată, femeie bună, că ți-ai adus fiul pe un drum așa de bun”.

În acea perioadă, Părintele Ambrozie, viitorul mare stareț, începuse să-l ajute pe Stareț în lucrarea duhovnicească de povățuire a monahilor. Și pentru că Starețul Macarie era peste măsură de ocupat și, de asemenea, și din alte motive, se pare (respectiv folosul duhovnicesc atât al părintelui Ambrozie, cât și al fratelui Alexie), i-a dat lui Alexie binecuvântare să se adreseze și Părintelui Ambrozie. Starețul a prevăzut viitoarea lor apropiere duhovnicească.

În acest fel, viitorul Stareț Anatolie a crescut duhovnicește sub îndrumarea directă a doi mari povățuitori ai vieții monahale și, după râvna sa, a moștenit de la aceștia înțelepciunea duhovnicească.

Pentru o perioadă de timp, Alexie a locuit într-un turn împreună cu un alt frate, mare nevoitor, dar care nu recunoștea stăreția duhovnicească. Alexie se întorcea târziu de la schit, căci pentru a intra la Stareț trebuia să aștepte mult. După ce își făcea rugăciunile, adormea, dar curând, fratele îl trezea pentru a merge la Utrenia care începea la ora unu și jumătate, iar în zilele de praznic cu Polieleu, la unu noaptea. Alexie, smerit și ascultător cum era, se scula și mergea la biserică. Și așa se petrecea aproape în fiecare noapte. Nefiind obișnuit să doarmă atât de puțin, Alexie a început să sufere de dureri de cap, în așa fel încât uneori trebuia să zacă și câte o zi întreagă; nefiind în stare să meargă la trapeză, rămânea nemâncat. Iar dacă îi rămânea cuiva vreo bucată de pâine neagră, se bucura că își putea astâmpăra cu ea foamea.

Pe deasupra, chiar sub turnul în care stătea era locul unde se spărgeau lemnele, iar zgomotul îi făcea și mai rău, șederea acolo devenindu-i o povară. L-a rugat nu o dată pe Stareț să-l mute în altă parte, dar mult timp acest lucru nu s-a împlinit. De asemenea, în turn erau uși joase și i se întâmpla deseori să se lovească cu capul de pragul de sus...

Istovit, s-a plâns de aceste greutăți Părintelui Ambrozie, iar acesta i-a spus: „Uite cum să faci: te scoli, mergi la Utrenie, ascuți câteva rugăciuni și vii acasă, te întinzi și dormi până la prânz”.

Astfel făcând, Alexie a dormit mai mult sau mai puțin câteva nopți. Dar curând, severul vecin a descoperit că el nu era la biserică. A alergat la chilie, l-a găsit pe Alexie dormind și l-a trezit, începând să-l dojenească: „Ah, Alioșa, așa vrei tu să te mântuiești? Încă mai umbli și cu viclenii – ai venit la Utrenie și dintr-odată ai dispărut la chilie, dormi! Nu se poate așa! Hai! Să mergem!”. Alexei, ascultător, s-a sculat și a mers la biserică.

La Optina era oprită cu strictete intrarea în chilia altuia. În același turn locuia un frate ce fusese soldat. Își dorea cu tot dinadinsul să se împrietenească cu Alexei și deseori îi cerea să-l primească în chilie, dar acesta nu-i îngăduia. Odată, fratele cel simplu i-a adus un borcan cu dulceață și i-a spus: „Vezi cât de mult te iubesc; lasă-mă așadar să intru în chilia ta”. Alexie a luat dulceața, dar nu i-a îngăduit să intre în chilie. „Dar hai măcar să-ți spăl dușumeaua”, i-a propus acela. Alexie i-a răspuns: „Dar oare eu sunt neputincios? Pot eu însumi să o spăl”. Și a rămas neclintit.

Lui Alexie îi plăcea de când trăia în lume să bea ceai, dar mai mult de trei cești nu era blagoslovenie să bei. Atunci el și-a cumpărat o ceașcă mai mare. Când i-a mărturisit despre acest lucru Starețului Macarie, acesta i-a poruncit să-i aducă ceașca și să i-o arate. Văzând-o, Starețul i-a spus că astfel de cești să bea numai câte două.

Odată, fiind cu ascultarea la trapeză, pe când cel mai mare de la masă era plecat, Alexie, căruia îi plăcea mâncarea sărată, părându-i-se că mâncarea nu are nici un gust, s-a bucurat de lipsa aceluia și a sărat mâncarea după gustul său. Frații s-au arătat nemulțumiți și au început să-l ocărăscă, zicând: „Și încă mai merge și la Stareț, iar el

îi lasă fără mâncare pe toți!”. De atunci, chiar și când a devenit cel mai mare de la masă, Alexie niciodată n-a mai sărat mâncarea după gustul lui, ci ținea seama și de părerile celorlalți.

Era foarte înalt de statură și chipeș; în lume îi plăcea să se îmbrace curat și bine, dar la mănăstire, la ascultările de jos, se mulțumea numai cu haine vechi și ponosite. Odată a venit în vizită vărul său primar, care era preot, împreună cu soția. Alexie a ieșit să-i întâmpine direct din bucătărie, cu mânecele suflecate, cu șorțul pus deasupra aceleiași haine vechi pe care o avea. Iar oaspeții s-au mirat de viețuirea monahilor.

După ce a trecut prin ascultările de jos, i s-a dat ascultare la strană, dar nu pentru mult timp. Dirijorul corului din strană, neștiind să cânte atât de bine ca Alexie, îi purta pică. Iar când Alexie l-a corectat la o cântare, acesta s-a plâns părintelui povățuitor și Alexie a fost trimis să se ostenească la fierărie. Acolo urma să și locuiască. În loc de pat avea o laviță scurtă și îngustă, pe care stând întins, picioarele îi rămâneau afară. Își acoperea capul cu pătura, iar picioarele, rămânând afară, îi înghețau; dacă-și acoperea picioarele, îi îngheța capul. Astfel, prin asemenea lucruri mărunte, dar care erau dintre cele mai împovărătoare încercări, se nășteau în el duhul smereniei și al răbdării, al blândeții și al credinței neclintite.

Starețul Macarie se îngrijea în mod stăruitor să cultive în fiii săi duhovnicești smerenia, considerând această virtute fundamentul unei adevărate viețuiri creștine. Le amintea permanent: „Viața noastră este o luptă duhovnicească, iar noi suntem ostașii care luptăm împotriva duhurilor răutății de pe pământ. Trebuie să avem împotriva lor armă, iar aceasta este smerenia. Smerenia se naște din ascultare... Toate să le facem cu smerenie – fără smerenie nici o virtute nu este bineplăcută lui Dumnezeu”. „Ascultarea